

Szexuális beavatási szertartások, szexuális kapcsolatok alakulásának történetéből

Sexual initiation ceremonies, the history of the evolution of sexual relations

Forrai Judit CSc

forjud@net.sote.hu

Initially submitted April 20, 2011; accepted for publication May 5, 2011

Abstract:

The initiation ceremonies were the basic of the sexual socialization in different culture. Norms, practices, structures, meanings, scripts, can and do change, historically as well as contextually. People were socialised into these varying normative systems and put them into practice. Socialisation was seen to provide people with the habits, skills and preferences needed to participate in their cultures and as the way in which social and cultural continuity were attained. This form of traditional theatre serves a function of education and socialization, and the question is raised of reproductive, sexual hygiene, menstruation, Ritual male and female circumcision etc. behaviour.

Kulcsszavak: beavatási szertartások, menstruáció misztikuma, férfi-női körülmetélés, esküvői előtti szexuális felvilágosítás, házasságkötés, nászéjszaka rítusa,

Keywords: initiation rites, mysticism menstruation, male and female circumcision, pre-wedding sex education, marriage, wedding night ritual,

---

A szexuális rítus segítségével a legtöbb emberi kultúra a múltban és a jelenben is megtalálta a módját annak, hogy átadja a fiatalabb nemzedéknek mindazon információkat, értékeket, tapasztalatokat és normákat, amelyek tudásuk szerint az emberi nemiségre (szexualitásra) vonatkoznak, így szexuális szocializációs folyamat alá vetik a fiatalabbakat.

Beavatási szertartások

Egy csoport, nemzetiség, nép saját evolúciós mítoszai és rítusai évezredek alatt alakultak ki, alkalmasak lettek arra, hogy a közösséget megkülönböztessék más törzsektől, népektől,

vallástól. Egyes kutatók a rítusokat alapvetően kommunikációs aktusoknak tartják, vagyis közvetítő szerepük van a csoport tagjai és az új generáció számára. Ezek a csoportszintű magatartás-szabályozó mechanizmusok kötelező érvényűvé válnak. A szertartások során a csoport tagjai kifejezik azt, hogy elfogadják a csoport normáit, magukénak érzik a hagyományait, hiedelemrendszerét. A rítusok ökológiai értelemben igen nagy energiát igénylő tevékenységek, az ünnepek lebonyolítására sok erőforrást áldoznak, pl. gyakorolnak, készülnek rá és teljes energiájukat beleadják.

Primitív civilizációkban a termékenységű szertartások mellett vagy helyettük léteztek átadási, beavatási rituális szertartások is, amelynek keretében a felnőttek nemi ismereteik örökségét és elvárásait továbbították a fiataloknak, s egyben befogadták felnőttként saját közösségükbe (Handelman, Don & Lindquist, Galina, 2005). A nemi érés után, illetve közvetve előtte választott ünnepség, vagy rítus szerint történt a tapasztalatátadás. Fiatal nőket és férfiakat különböző módon avatták be a közösség felnőtt tagjai a csoportba.

Menstruáció misztikuma

Általában a menstruációt a babonák és a népszokások szerint a vér tisztulási folyamatának tekintették és tekintik. Innen ered az egyik elnevezés is: tisztulás, havi tisztulás. Hasonló kifejezés más nyelvekben is található. A hószám más magyar elnevezése még: havibaj, hónapszám, havirend, havadzás, árünnep stb.

Margaret Mead (1936) amerikai kutató részletesen leírt ilyen szertartásokat, többek között egy fiatal, új-guianai leány első menstruációs rítusát. A szerző elmondja, hogy a törzs két öregebb asszonya, a család rokonai felügyelnek a lányra. Kioktatják, hogy egy nagy csalánlevelet cső formájára göngyölve helyezzen a hüvelyébe, mert ez nagy, erős mellek növekedését fogja biztosítani.

Kelet-Indiában a leányoknak fiatalon, még az első menstruáció megjelenése előtt kell férjhez menni. A menstruáció eredetét egy hindu legenda a következőképpen írja le: Valamikor Indra Isten egy félistent villámcsapással agyonsújtott, amiért Brahman-gyilkosnak nevezték; ezért ő vándorútra indult, hogy ezen szégyenfoltot lemossa magáról, s bűnét részletekben a föld, a folyók, a sziklák és fák és a nők között szétosztotta. Ettől lett a föld néha mocsaras, a folyók tajtékosak, s ettől izzadnak a sziklák és fák, és menstruálnak a nők.

Brazíliában az egyik indián törzsnél a leány haját rövidre vágja az anyja és a hátát bekeni egy bizonyos festékkal; ezalatt a leány a ház barátainak társaságában van, akik kapnak a levágott hajból és azt gondosan megőrzik. A következő hó végéig a leánynak csak egy bizonyos süteményfélével, kis halakkal és borssal szabad élnie; különösen tilos nagy halak és melegvérű állatok fogyasztása. A második hószaám megjelenésekor az apa napkelte előtt hosszú dalt énekel az összes állatok nevének felsorolásával, s a leány kap egy nagy tál halat és mindenfajta vadászsákmány húsából is. Ekkor a testét másfajta festékkal mázolja tele.

Rómaiak és a germánok is mágikus és üdvös hatást tulajdonítottak ennek a vérnek. A tisztatlanság hite még ma is annyiban általános a legkülönbözőbb népeknél, hogy egyeseknél a nőnek az egész idő alatt otthon kell maradni. A menstruáló nőt a zsidók az ó-testamentum szerint tisztátalannak tartották, és nemcsak az idő alatt, hanem a baj elmúlása után is egy hétig. Aki az ilyen nő ruháját vagy ülőhelyét érinti, az is egy napig tisztátalannak tekintendő, amely után meg kell fürödni és ruhát váltani.

Sok népnél az a hit terjedt el, hogy minden, amihez a nő ezen idő alatt nyúl, elromlik; ezért nem szabad ilyenkor kenyeret dagasztani, mert az különben nem kél meg, nem szabad befőttet készítenie, paradicsomot befőznie, káposztát, uborkát besavanyítani, mert mindez akkor elromlik; a virágokra is hervasztó, a fákra szárító hatással van, ha a nő ilyenkor megérinti. Még a gyógyszer is hatástalanná válik ettől; ezért ilyenkor ne szedjen a nő gyógyfűveket.

Vannak olyan népszokások, amelyek gyógyító hatást tulajdonítottak a vérnek, különösen májfoltok vagy más bőrbajok ellen, mások éppen ellenkezőleg, betegséget okozónak vélték. Görög eredetű volt az a szokás - amely Nürnbergben még a 16. században is dívott, - hogy a menstruáló nőt a kertben sétáltatták, s ezzel a hernyók pusztulását vélték előidézni.

A korai érettségből későbbi nagyobb termékenységre következtettek: azaz, minél korábban jelentkezik egy nőnél a "hószaám", annál több gyereke lesz a későbbiekben (Magyar néprajzi lexikon 1988). Ha az első menstruáció korán mutatkozik, akkor az korán is marad el. A későbbi menstruáció befolyásolása miatt a véres ruhát (régén nem volt vatta, hanem hasított vászoncsíkokkal fogták fel a vért) három napig áztatták és a véres vizet egy létrának azon, többnyire a harmadik fokán át öntötték ki, ahány napig tartónak akarták a vérzést, vagy pedig

a lépcsőfokokat kettő-három kivételével, a vérbe áztatott kendővel mosták fel. Mások nem mosták ki a véres ruhát, hanem a második hős szám alatt véresen vették magukra, hogy az csak két napig tartson.

Külön szokás több vidéken az, hogy az anya a leányát ilyenkor két oldalról arcul üti, hogy mindig olyan piros legyen az arca, mint most lett. Az első vérnek kozmetikus értéket is tulajdonítanak: ha a leány az első havibajtól véres ruhával arcát megtörli, az nem lesz sohasem szeplős. Poétikusnak mondható az a szokás, hogy a leány az első néhány csepp vérének egy rózsatőre csepegteti azért, hogy az arca mindig olyan piros legyen, mint a rózsza. Némely vidéken ezt egy praktikus céllal kötik egybe; ugyanis mindig egyágú rózsatőt vagy fát keresnek ki, hogy a nőnek ne legyen több egy gyermeknél. Arra is figyelemmel kell lenni, hogy délelőtt történjék ez a művelet, mert így legényemberhez fog nőül menni, de ha özvegyember az ideálja, akkor délután végezze azt. Az első menstruáció vérének különben termékenyítő hatást is tulajdonítanak, s ezért a véres vízzel terméketlen gyümölcsfákat is öntöznek, hogy ezek gyümölcsöt hordjanak.

Körülmetelési szertartások

A férfiak beavatása

Legismertebb avatási szertartás, a körülmetelés, melynek szokása egyes népeknél, vallási csoportoknál a mai napig fennmaradt. Kulturális antropológiai értelmezésben a körülmetelés a férfivá avatás rítusa. A fiúgyermeken végrehajtott körülmetelés kora különbözik a kultúrákban. Afrikában igen sok törzsnél az a hit járja, hogy a körülmetelés után nagyobb szexuális energiája lesz a körülmetélt fiúknak, valamint hogy a nők is jobban vonzódnak a körülmetélt férfiakhoz. E beavatkozásra vonatkozó legkorábbi bizonyíték a Kr.e. 2300-ból származik. Egyiptom római meghódításának idejére (Kr.e. 30), a körülmetelés elvégzésének rituális jelentősége lett. A régi egyiptomiaknál, föníciaiaknál és hébereknél volt szokás, később mohamedánoknál is, akiknél a mai napig tart e rítus. A beavatkozást a 3. év betöltése után végzik, s számukra a lelki megtisztítást jelenti. Míg az afrikai népeknél többnyire a serdülőkorban hajtják végre, addig a csecsemőkori körülmetelés „szent” aktusa, a zsidó-kultúrában terjedt el, vallásuk szerint a körülmetelés (berit mila, brisz) kezdetben (Gen. 21,4.) az Istennel kötött szövetséget szimbolizálja.

Mi történik a körülmetelésnél?

A fityma vagy más néven előbőr (lat. *praeputium*)- kettős bőrredő amely a férfi nemi szerv része, a hímvessző végén a makkot fedő visszahúzható dupla bőrredő. A hímnemű emlősállatok többségének nemi szerve rendelkezik a makkot védő bőrréteggel, de a fityma kifejezést a mindennapi szóhasználatban az ember a férfi nemi szervének részét alkotó bőrredőre szokás használni. Ennek a redőnek az eltávolítása következtében a férfivá avatott embernek megnő a szexuális ereje, s olyanná válik, mint közössége felnőtt férfitagjai.

A „*körülmetelés stílusa*” - vagyis az eltávolított bőr mennyisége és az, hogy azt honnan távolítják el, bizonyos határok között, választás kérdése. Lehet minimális, részleges, laza, mérsékelt és szoros, vagy más megítélés és besorolás szerint „lent (alsó) metélt” vagy „fent (felső) metélt”. Ezeknek nem az eltávolított, illetve a megmaradt bőr mennyiségéhez, hanem inkább a vágás elhelyezkedéséhez van köze.

A körülmetelés egyre inkább divatba jön Dél-Afrikában és Észak-Amerikában. Feachem (2004) szerint a felnőtt férfi lakosság egyre inkább megérti ennek a védőintézkedésnek a szükségességét. Az utóbbi időben megfigyelhető, hogy egyre több szülő kéri, az újszülött is essen át ezen a kis műtéten. Mint megelőző higiéniai intézkedés, a körülmetelés rendkívül népszerű volt az Egyesült Államokban a 20. század 30-as éveiben. A későbbi évtizedekben fokozatosan kiment a divatból, de különböző etnikai és vallási csoportokban természetesen továbbra is megmaradt.

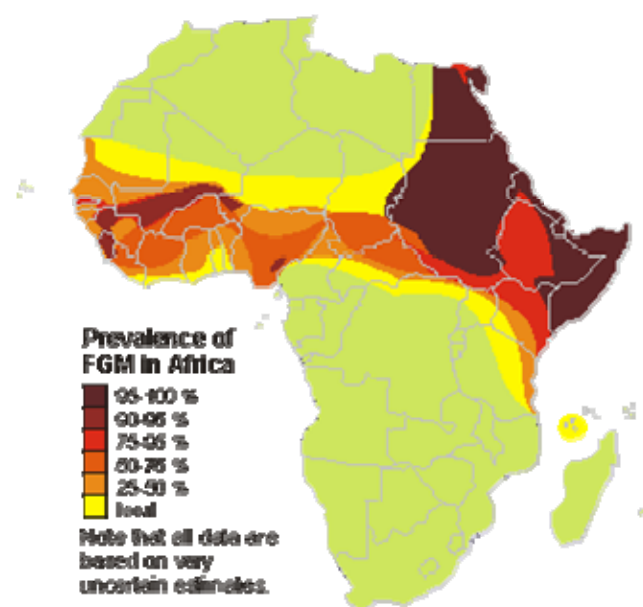
Az Egyesült Államokban, Kanadában és Ausztráliában, az egész Közel-Keleten és Afrikában, a csendes-óceáni szigetvilágban és a Fülöp-szigeteken, ma is rutinszerűen elvégzik a fiúgyermeken, valamikor az újszülöttkor és a felnőtté válás között. Még további számtalan férfi pedig felnőttként dönt a körülmetelés mellett. A földön minden tíz férfiből legalább három körülmetélt, és évente legalább 15 millió újszülött kor utáni körülmetélést hajtanak végre, ami a körülmetélést a leggyakrabban elvégzett sebészi beavatkozássá teszi.

A körülmetelés szakvélemények szerint kijavítja a rövid kantárt –amely fájdalmat okozhat, növeli a kitartást azáltal, hogy enyhén csökkenti az érzékenységet, így segít késleltetni az orgazmust és ezáltal javítja a szexuális kapcsolatot, javítja a nemi egészséget. Kutatások

mutatták ki, hogy a körülmetélt fiúk 10-szer kevésbé szenvednek húgyúti fertőzésektől, mint a körülmetéletlenek. Ugyancsak jól ismert tény, hogy a méhnyak és a hímvessző rákot csökkenti a körülmetélés. Legújabb kutatások szerint a körülmetélés csökkenti a HIV fertőzés lehetőségét, amely nagy fegyverténynek bizonyulhat Afrikában a hatványozottan előforduló HIV fertőzések ellen (Auvert B, Buve A, Lagarde E, Kahindo M, Chege J, et al. 2001, Weiss HA, Quigley MA, Hayes RJ 2000.)

A női körülmetélés- csonkítás

Nem analóg a férfi körülmetéléssel, mert ellentétben a fityma eltávolítással, itt invazív (behatoló), nagy kockázatú csonkolási beavatkozást jelent. Kulturális, vallási, és szociális szokás ötvözete, családi és kommunális hagyomány, mely az ókortól ered, s megmaradt a mai napig. Afrika, Ázsia és a Közel-Kelet egyes területein ma élő szokás értelmében évente több mint 100-140 millió nő él körülmetélten, megcsonkítva e területeken.(Cook, Rebecca J.; Bernard M. Dickens , Mahmoud F. Fathalla 2003). Kicsit fejlettebb területeken orvosi beavatkozással végzik, műtőasztalon (óránként 6-7 estet) változatlan csonkolással a társadalmi szokások érdekében (Shell-Duncan, Bettina (April 2001).

1. ábra WHO tanulmány a női genitáliák megcsonkításáról (FGM study group)

Az ábrán az afrikai nők nemi szervének megcsonkítási becsült adatát láthatjuk

Sok helyen képzetlen, idősebb nők hajtják végre, kezdetlen szennyezett, életlen eszközökkel, érzéstelenítés nélkül.

A női körülmetélésnek (Female Genital Mutilation /FGM) négy fajtája van,

- Clitoridectomia/klitorisz kivétele: a legenyhébb fajta (a szunna), ilyenkor a klitoriszt, vagy annak egy részét távolítják el.
- Excisio/kimetszés: a klitorisz és a kisajak részben, vagy teljes eltávolítása a nagyajak teljes vagy részleges meghagyásával
- Infibulatio: a legradikálisabb beavatkozás (faraó) A teljes csikló, teljes kisajkak és a nagyajkak teljes/részleges kivágása, a maradék vulva két oldalát összevarrják, illetve összetűzik, vagy gyűrűt tesznek rá, hogy még véletlenül se lehessen senkivel a lány házasság előtt. A kialakult hegszövetet szüléskor feltépik, majd szülés után újra összevarrják.
- Egyéb fájdalmas beavatkozások: bemetszés / gátmetszés, kaparás, összevarrás, égetés,

Nemzetközi nyomásra több ország (Burkina Faso 1996, , KözépAfrikai Köztársaság 1996, Elefántcsontpart 1998, Djibuti 1995, Egyiptom 2007, Eritrea 2007, Ghana 1989, Guinea 1997, Senegal 1999, Sudan 1946, Tanzania 1998, Togo 1998, Uganda 1996,) törvényileg tiltja a FGM-et, ennek ellenére a hagyomány még élénken tovább él.

Az UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund) és az UNFPA (United Nation Population Fund) 2005-től nemzetközi emléknapot választottak minden február 6-a a nemzetközi női jogok mellett, a női genitália csonkolás Female Genital Mutilation/FGM ellen.

Esküvői előtti szexuális felvilágosítás

A házasság előtt álló fiatalokat kevés kultúrában világosították fel konkrétan. Általában, ha mégis valami útavalót adtak a leánygyermeknek esküvő előtt, az közvetlenül a házassági szertartás előtt volt, az azonos nemű szülőtől- az anyától - mint pl. a hagyománytisztelő Japánban például szokásban volt az esküvő előtti estén, hogy a menyasszony anyja a lányának egy képsoron mutatta be a szexuális érintkezés különböző módjait. Ezek a "műkincsek" anyáról leányra szálltak, és általuk történt a menyasszony gyakorlati kioktatása a nemi érintkezés technikájáról. A fiatalasszonytól elvárták, hogy rögtön az esküvői szertartás után nemileg aktív és kíváncsi legyen.

Az európai társadalmaknak nem volt szokása a lányoknak bármiféle információt, segítséget adni esküvő előtt. Tudatlanul és félve retgették a nászéjszakát. A férj jogos jussát elvette, részéről annyi volt a nászéjszaka. Az ifjú feleség pedig egyedül küzdhetett meg mind a fizikai, mind a lelki problémáival sokszor egy életen át a durva, sikertelen nászéjszaka valósága miatt.

A fiúk szexuális nevelési szokása a 18-19. században szinte általános volt a kis- és nagypolgári környezetben, hogy az apa elvitte a fiát egy prostituálthoz, vagy a cselédlány egyik feladatává tette a fiatalúr nemi kioktatását.

A nászéjszaka rítusa

A házasságkötés szexuális, végső akkordja az „elhálás” vagy „fektetés,” vagyis a nászéjszaka. Különböző népeknél, közösségekben kialakult szokások szerint vezetik be a menyasszonyt és a vőlegényt a nászágyba, amelyet megelőz a kontyolás - vagyis az ara haját, ami eddig lányosan, kibontva hordott szigorú kontyba zárják, jelképezve a hűséges asszonyt. A hajviselet megváltozása sok közösségben, vallásban megtalálható. A nászéjszaka a pár együvé tartozását, a házasság egyik fő céljának a gyermekáldás kezdeti szakaszát jelentette. A rontások ellen is különböző népszokások alakultak ki. A szüzesség az alapja és legnagyobb elvárása a közösségnek a fiataloktól, de mindenképpen a lánytól, amely patriarchális szokások, erkölcsök következtében érvényesülő szexuális viselkedésformát követel a lánytól. Addig van érvényben ez a szexuális szereposztás - írja Sartre (2006) - amíg a két nem harcban áll egymással, addig a férfi és a női szexualitás aszimmetriája megoldhatatlan problémákat támaszt. Ha kiderül, hogy a lány nem szűz, érvénytelen a házasság, s bizonyos területeken meg is kövezik, azaz megölik a menyasszonyt. A szüzesség jele a lepedőn látható vér- amelyet a násznépnek be kell mutatni.

Szexuális kapcsolatok - házasság, prostitúció

Az európai kultúrában - amely a zsidó-keresztény hagyományok alapján nyugszik - a monogám családtípus kialakulása, a nő számára a házasságon kívüli nemi kapcsolat tiltását, a házasságon belül a nemi örömeik és élvezet kizárását, a szexuális aktivitást a gyermeknemzésre korlátozta. Az állam, az egyház, a társadalom, az erkölcsi szokások támogatásával, vagyis a hatalom az egyén szexuális viselkedését szabályozta, beavatkozott a

magánéletbe, amelyet biopolitikának nevezünk (Foucault, M. 2001). A biopolitika a hatalom részéről az egyén szexualitása, a szexuális viselkedés követelményrendszere három pont köré csoportosul:

- a monogámia
- a szexualitás célja csupán a reprodukció
- a nemi örömszerzés repressziója

A házasság előtt nem ismerték egymást a jegyesek, a házasság nem érzelmek alapján kötött. A fiatalok összehozását, a házasfelek megtalálását a házasságszerző végezte. Érzelmek, szerelem nem szerepelt a házasságkötésnél, csak az érdekek, amelyet szerződéssel, az úgynevezett házassági szerződéssel pecsételtek meg. A házasság velejárója a szexualitás, az utód létrehozása, de az érzelmeken, szerelmen alapuló szexuális kapcsolat sokszor szemben állt a házasság intézményével. Vagyis a szerelem és házasság *nem tartozott össze, sőt* sokszor ellentétes volt egymással.

A 19. század második felétől változás jön létre a házasságkötések indítékai között, már nem pusztán érdekszövetség, hanem az érzelmek is motivációs tényezőként szerepelnek. Ennek okai: a női jogok kivívása, munka, keresőképesség, emancipáció, választási jog, válás, abortusz, később fogamzásgátlás stb., mindezek lehetőséget teremtettek a nőknek a szabad párválasztáshoz. Nemcsak, mint oldalborda, tehetetlen, ellátásra szorult, kiszolgáltatott „női személy”, másodrangú és rendű ember, a férj tulajdona immár, hanem szinte azonos jogokkal rendelkező emberré kezdett válni. Persze ez az egyenjogúság még ma is nagy kívánni valót a nemi szerepek, a családon belüli és kívüli gazdasági és társadalmi esélyegyenlőségben. A mai házasságok a szerelem, szex, házasság egységén alapuló érzelmi párválasztás.

A házasságkötés

Az ősközösségi társadalomban a nő és férfi viszonya majdnem egyenértékű volt, azonban a neolitikus forradalom, vagyis a letelepedés az állatok háziásítása (domesztikálódása) a növények reprodukálása emberi akarat által, vagyis az agrikultúra kialakulásának következtében a természet és az ember közötti viszony megváltozott (Weiss, Ehad; Kislev, Mordechai E.; Hartmann, Anat, 2006). A férfi most már alakítja, felügyeli, kontrolálja közvetlen környezetét, így a magánjavak gyarapodásával a két nem viszonyában is minőségi változás állt be. A magántulajdon egyedüli letéteményese a férfi, minden vagyona a személyes tulajdonává vált. Ennek egyik következményeként a nő alárendelt helyzetbe, a férfi

gyámsága, felügyelete alá került, akárcsak a gyermekei Ettől kezdve a házasság és család is a magántulajdonnal rendelkező férfiak szolgálatában állt (Szilágyi 2005.) fontossá vált, a szüzesség, az örök hűség, a kizárólagosság a férj számára, vagyis a monogámia fontossága évezredekken keresztül elvárt családi magatartás lett, mindenképpen a nő számára.

A férfi mivel közszereplő, javak megszerzője és védelmezője, politika-csináló is egy személyben, vagyis mindenható, hát evolúciós képességeinek nem kell társadalmi határt szabni, így a hűség rá nem kötelező, vagyis kettős viselkedési érték (*double standard*) alakul ki a két nem számára. A szexuális összetartozás már nem biológiai kiválasztást, az élvezet prioritást vezérelték, hanem a házassági célok a magántulajdonnak lett alárendelve, megtartása érdekében szerződést kötöttek, lényegtelennek váltak az egyéni kívánalmak, belső érzelmek, csupán a család érdeke határozta meg egy házasság létrejöttét és a kiválasztott személyt. Eltolódik a hangsúly az adott társadalom választott értékpreferenciái irányában: erő, hatalom, gazdasági érdekek felé. Mindezek támogatására a hatalom és vallás a maguk eszközrendszerével (törvények, szokások, előírások, rítusok, stb.) a párválasztás, a család értékeinek kialakításának szolgálatába áll.

Az ösközösséget felváltó társadalomban a házasságkötés, fajtáját tekintve, lehet például rablási házasság, vagyis olyan erőszakos cselekmény, ahol a férfi, - Westermarck (1921) szerint - a leány elrablásával helyettesíti az ifjú felesége anyagi javakkal való megváltását. Ez az aktus korántsem olyan romantikus, mint hinnénk, hiszen kifejezetten a vagyoni háttér hiányán nyugszik. A házasságkötés másik fajtája a vásárlási házasság, ami lényegében árucseré, vagyis az árú értékének megfelelő munka, illetve szolgálatok cseréje.

A házasság, a család, a legkisebb társadalmi egység kialakulásának módjai változóak a fejlődés során. A házasság a férfi és nő viszonyának olyan domesztikált formája, melynek alapja és célja a hosszú távú gazdasági társulás, az utódok felnevelése. A történet-szociológia "marriage-market" kutatásai a házassági jellegű kapcsolatokról és viszonyokról is bemutatják a házasság-piaci árú ill. értékek és előnyök összemérhetőségét ill. konvertálhatóságát pl. az életkori-szépségi, vagyoni állapot, dinasztikus érdek stb. tényezőkkel.

A házasság formáinak kialakulása

1. Poliandria, vagyis egy nő és több férfi közötti házasság A többférjűség elfogadott családformának számított egykor Tibetben, Indiában, Új-Zélandon a bretonoknál, az araboknál, a Kanári-szigetek őslakóinál, valamint egyes indián törzseknél.
2. Poliginia, vagyis egy férfi több nővel kötött házassága Afrika és Ázsia területén (pl. a mohamedánoknál, a mormonoknál, s helyenként a Távols-Keleten);
3. Monogámia, vagyis két különemű egyén közötti házasság. Feltehetően egyértelmű vagyoni jogi vonatkozásai miatt ez utóbbi vált a leggyakoribb és legelterjedtebb formává (zsidó-keresztény kultúra).

Mindezek a formák igazolják az emberi szexualitás egyáltalán nem monogám jellegű, az együttélési formák függetlenek a szexuális beállítódástól azok kizárólag társadalmi, gazdasági, demográfiai, kulturális, biopolitikai hozadék. A házassági formákat a demográfiai szükség is módosította, a férfi vagy nőhiány, illetve többlet is szabályozta. Például a Korán négy törvényes feleséget engedett az igazhitűeknek függetlenül a potenciális képességeiktől, hiszen az évszázadokig tartó iszlám terjeszkedő katonapolitikája miatt a háború során sok harcos esett el, így a nők kerültek többségbe nagyon rossz gazdasági helyzetben, rossz életfeltételek mellett. Ugyanígy pl. Luther, aki nemcsak a hesseni örgrófnak engedélyezte a kétnejűséget, hanem a westfáliai béke (1649) után Németországban általánosan támogatta a megengedett kétnejűséget, a háború okozta magas férfi mortalitás miatt. A viktoriánus kor teljes szemérmével hosszú évtizedekig maga után hagyta a nem beszélés, titkolózás súlyos terhét. A 19. száza végén a társadalmi változások következtében halvány remény adott a szexualitás és a nemek változásában.

Legújabbkor változások a szexualításban

A 20. században a polgárosodás, forradalmak, világháborúk, szociális- és nőmozgalmak, a gazdasági válságok révén elindított folyamatok, melyben a tradicionális társadalmakat felváltja a fogyasztói társadalom. Ezzel elindult egyfajta modernizáció, amely átváltoztatta az emberek kapcsolatait, a szexualitás titkos, misztikus, fülledt erotikáját, a titkos kéjelgéseket és a szégyennel keveredett szexuális szokásokat felváltotta a látás és láttatás, bemutatás és ábrázolás irányában.

A házasságba már szabadon, szerelem választás alapján kerültek a párok, ugyanakkor a mai statisztikák szerint a család összetartó ereje egyre csökken, a válások száma viszont egyre nő. Az egyszülős család kialakult, sőt szexuális kötődés alapján bizonyos országokban azonos neműek is családot ill. házasságot köthetnek.

A szexualitásról való társadalmi diskurzus nyílttá kezdett válni, melyhez hozzájárult az ún. szexuális forradalom is. Bár az emberek nagy része ugyanolyan gátlásos maradt és számtalan szexuális problémával küzdött és küzd mai is (A felnőtt magyar lakosság 51%-ának van valamilyen szexuális problémája.). Kiderül végül, hogy a nők is több partnert keresők, élvezők, habár nincs több évezredes gyakorlatuk a nyílt partnercserében, mint a férfiaknak. Már el tudják önmagukat is tartani, nincs szükség a férfi gyámolítására és arra, hogy kihasználja, elnyomja őket. Ha pedig önmaguk ura, akkor a testük felett is önrendelkezési joguk van. Már nem a gyermeknemzés a szexuális élet egyetlen célja, fontosabb szerepet kap a társnak és társsal való örömszerzés. A szexuális együttlét egyfajta speciális kommunikációvá válik, amely egészsé teszi két ember összefonódó kapcsolatát. Ez a szerelmi része a szexualitásnak, de mi történt a világgal, a trendi szex-szel, az előírt egyéb mintával?

A házasságon kívüli szexualitás történeti helye és szerepe

A házasságon kívüli nemi érintkezés lehetősége kizárólag a férfiakra vonatkozott, vagy azokra a nőkre, akik nem törvényes feleségnek minősültek. A hűség azonban szemben áll a nemi vágyak, érzelmek és fajfenntartás ösztönével. A házasságon kívüli nemi érintkezésnek két ismert formája alakult ki: a prostitúció és a vadházasság. Közös vonásuk, hogy a vagyontól független nemi kapcsolatot jelent, kapcsolatot, melyben vajmi kevéssé érvényesül a jog és az erkölcs védelme.

A vadházasság – konkubinata:

azonos személyhez kötött, viszonylag hosszabb távú életközösség, amely független a vagyontól. A kizárólag nemi célzatú kapcsolatok, a prostitúció és vadházasság mellett bizonyos átmeneti formát jelent a heterizmus, amely főleg társadalmi kapcsolatot és csak esetleges nemi kötődést jelent. A heterizmust úgy is felfoghatjuk, mint a civilizáció legnagyobb szabadságtartalmával rendelkező kapcsolatot. Morgan (1961) szerint: "Heterizmus: a férfiak férjezetlen nőkkel folytatott, a monogám házasság mellett fennálló

házasságon kívüli nemi érintkezését jelenti, amely, mint ismeretes, a civilizáció egész időszaka alatt a legkülönbözőbb formákban virágzik és mindinkább nyílt prostitúcióvá válik." A férfitermészet igénye védelmének érdekében jön létre a prostitúció, amely éppúgy a magántulajdont védi, mint az arra létrehozott jog, erkölcs vagy etika (bizonyíték erre mind a hinduizmus, az iszlám és a buddhista vallás prostitúcióval kapcsolatos nézetei (Bullogh, Vern L. 1998).

A prostitúció

Minden korban a prostitúció meghatározása fő kritériumában egyben azonos, hogy a szexus megvásárolhatóságot jelenti. A mai magyar törvények szerinti meghatározás:

A szexuális szolgáltatást adó, a prostituált: az a személy, aki anyagi ellenszolgáltatásért, szexuális szolgáltatást nyújt, függetlenül az ellenszolgáltatás nyújtásának időpontjától, illetve attól, hogy az ellenszolgáltatás a szexuális szolgáltatás igénybe vevőjétől vagy a szolgáltatásra tekintettel - más személytől származik. (1999. évi LXXV. Törvény 1. fejezet 4. §. e.). A prostituált olyan, a szolgáltatást igénybevevővel való testi érintkezést is igénylő tevékenysége, amely a szolgáltatást igénybe vevő szexuális vágyának felkeltésére, illetve annak kielégítésére irányul. (1999. évi LXXV. Törvény 1. fejezet 4. §. f.).

A prostitúció intézménye szinte egyidejű a házasság kialakulásával, nem lehet külön tárgyalni, együtt alkotják az egységes egészet, amely különböző indokból jön létre, de mindkettő a szexus által nyeri el létjogosultságát. A prostitúciót és a házasságot nem lehet csak egyszerűen gazdasági társulásnak, árucserének minősíteni, hanem egyszerre van jelen a társadalmi, erkölcsi, politikai nyomás és szokás, amelyet a szex szentesít.

A görög-római kultúrában a köz-szexualitást nyújtó nő a *puella publica*, vagyis a köznő, a prostituált. A közszereplésért a férfinek joga van a közszexualitáshoz (a szexuális vágyának szabad kieléséhez), amelyet persze az erkölcsös társadalom ellenőriz, szabályoz, hol elfogadja, hol tűzzel vassal írtja - ha történetesen országhatárokat nem ismerő fertőző nemi betegségek alakulnak ki, - vagy a politika érdekében áll (vallás, totalitárius államháztartási berendezkedés stb.). A férfi társadalmi szerepvállalásának jutalma, a többpartneres létének kielési lehetősége, a változatosság, vadászat gyönyörködtető mulatsága, amely egyben a „szent családi fészek védelmezője”, hűségének záloga- hiszen nem bonyolódik bele érzelmi kapcsolatok hálójába, csupán biológiai „szükségletét” éli ki, s így azonnali bocsánatot is nyer,

illetve kényszerít ki, hiszen ez oly „férfias” magatartás a közfelfogás szerint (kérdés, hogy hogyan és kik irányítják a közfelfogást).

A prostitúció városi jelenség, a szexuális piac alakítja, arctalanságát a mindig megújuló embertömegre építi. A szexpiac folyamatos működtetése a különböző alvilági elemektől függetlenül a különböző iparágak művelőinek bázisa. A kerítő, a kitartott, a felhajtó, a védő, a begyűjtő, a kocsmáros, a háziúr, a hoteltulajdonos, a szobáztató, a vendéglős, a mosónő, a fodrász, az ékszerész, a varrónő, az ágyneműkészítő, a cipész, a kalapos, a taxis, stb. áru- és szolgáltató piacának biztos forrása. A prostitúció mindenkori állapota hűen tükrözi a városok rétegezettségét, az alkalmankénti kereset-kiegészítéstől a társadalmi rangot jelentő heterizmusig, valamint ezt követő szabályozást, a társadalom törvényes védekezési formáját. Ám a reglementáció nem csupán a szabályokat hívja létre, de a szabályozás alóli kibúvások lehetőségét is. Ahol szigorú a szabály, ott többnyire a 10-szeresére nő az ún. „titkos-kéjnök” száma, akik nem kívánnak igazolványt, bárcát, engedélyt kiváltani, a hatósági lajstromba bekerülni, s vizsgálati díjat fizetni.

Az újabb kori társadalmi, történelmi és főként gazdasági változások hatására a szexipar is kvalitatív és kvantitatív változáson ment keresztül. Kvalitatív változás, hogy az újszerűség igénye, az állandó forgalom növelésének az érdeke megköveteli az új, az érdekes, a különös szexuál-devianciákat kielégítő széles kínálatot. A városi prostitúció így egyre jobban eltávolodik az egyszerűbb közösségekben szokásos szexuális magatartási módtól és kultúrától, elidegenedik ettől. Az árutermeléshez igazodva, fellép a „gyártási folyamat” számos problémája, többek között a tömegesség okozta gépiesség, az elszemélytelenedés.

Kutatások bizonyítják, hogy a prostitúció, mint a szexualitás speciális területe, mozgatórugója a társadalmi erők kölcsönhatása, így az ideológia, a politika, a jogi reformok, és az orvostudomány gyakorlata arra keres választ, hogyan változtatja meg jelenléte a szexuális magatartás struktúráját és következményeit (J. Walkowitz, 1980.)

A prostitúció ma már a globalizációs jelenségek egyike, amely egyaránt magába foglalja a migráció problémáját, speciális szubkultúrát teremtve (pornó- és szexipar), valamint a HIV és egyéb STD fertőzések számának növekedésével komoly globális feszültséget okoz. A világméretű irányítása ugyanúgy „multik” kezébe került, mint bármely más terméknek, csak

ezeket a multikat maffiának nevezik, s a nemzetközi emberkereskedelem egybeforrt ma már a fegyver- és drogkereskedelemmel, amely a keresztapák kezében. Kevés ismeretanyag áll rendelkezésünkre, a csekélyszámú felmérések szerint általában csak és kizárólag az egyetlen elérhető, látható szereplő a prostituált egyéni életútja és csoportosulásuk kvantitatív mennyisége látnak napvilágot (hol, hányan, milyen átlag életkorral, iskolai végzettséggel (Forrai J. 2003), családi háttérrel kerülnek a különböző területre, leginkább a széles alsó kategóriába: az utcán, kamionparkolóknak, országúton, benzinkutaknál érhetőek utol. A magánlakásokban, bárókban, masszázs szalonokban, magán-bordélyokban, peep-showkban és egyéb exkluzív helyen működő prostituáltak kevésbé érhetőek el bármilyen felmérés, szociális, emberjogi segítség, egészségügyi- és rendőri ellenőrzés számára.

Emberi jogok, esélyegyenlőség kivívásának érdekében halvány civil mozgalmak indultak a prostituáltak kizsákmányolása és a prostitúciós lét ellen, de mint megannyi más ügyben, a társadalom itt sem tud mit kezdeni saját termékével, a prostitúcióval. Nem kívánja sem megszüntetni, sem tudomásul venni, inkább csak elviseli, s így mindenképpen új konfliktusok forrását hívja életre. Ezért főleg újabban - a prostitúciót devianciaként, súlyos társadalmi kérdésként, önismereti problémaként látatják.

Irodalomjegyzék

ALLPORT, G. (1980) :A személyiség alakulása. Budapest, Gondolat.

AUVERT B, BUVE A, LAGARDE E, KAHINDO M, CHEGE J, et al. (2001) Male circumcision and HIV infection in four cities in sub-Saharan Africa. AIDS 15:S31–S40

BULLOGH, Vern L. (1998): A prostitúció és a nagy világvallások, in: Tóth László szerk. A szex. Szociológia és társadalomtörténet. Szöveggyűjtemény 2. Budapest, Új Mandátum. 1998.

COOK, Rebecca J.; Bernard M. Dickens , Mahmoud F. Fathalla (2003). *Reproductive Health and Human Rights: Integrating Medicine, Ethics, and law*. Oxford University Press,

FEACHEM RG (2004).: The research imperative: fighting AIDS, TB and malaria. Trop Med Int Health. 2004 Nov;9(11):1139-41.

FORRAI J.(2003): A prostitúció. In: Forrai J.-Lőrincz N.: Az utcai szociális munka a prostituáltak megsegítésének szolgálatában. Budapest. Wesley János Lelkészképző Főiskola. (Wesley könyvek szociális munkásoknak)

- FOUCAULT, M.(2001): A szexualitás története. III. Törődés önmagunkkal. Budapest, Atlantisz
- HANDELMAN, Don & LINDQUIST, Galina, 2005: (eds). Ritual in its own right. vii, 232 pp., illus., bibliogrs. Oxford, New York: Berghahn Books
- Magyar néprajz nyolc kötetben. (1988) főszerkesztő Paládi-Kovács Attila Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988-
- MEAD, Margaret: A természeti népek in: Fejezetek a szexualitás történetéből. Budapest, Gondolat, 1986. 14-57.,
- MORGAN, L.H.(1961): Az ősi társadalom, Budapest, Gondolat.
- SARTRE, Jean-Paul (2006): A lét és a semmi: egy fenomenológiai ontológia vázlat / Jean-Paul Sartre ; [ford. Seregi Tamás]. Budapest : L'Harmattan
- SHELL-DUNCAN, Bettina (April 2001). "The medicalization of female "circumcision":harm reduction or promotion of a dangerous practice?". *Social Science & Medicine* 52 (7): 1013–1028.
- SZILÁGYI Vilmos (2005): Szexuálpszichológia. Budapest, Medicina.
- TÓTH László (1996): A szexuális gyakorlat jellegzetességei Magyarországon a fiatal generációban in Sex. Szociológia és társadalomtörténet. I-II. Budapest. Új Mandátum.
- WALKOWITZ, Judith (1980): Prostitution and Victorian Society, Cambridge. 1980.
- WEISS HA, Quigley MA, Hayes RJ (2000) Male circumcision and risk of HIV infection in sub-Saharan Africa: A systematic review and meta-analysis. *AIDS* 14:2361–2370.
- WEISS, Ehud; KISLEV, Mordechai E.; HARTMANN, Anat, (2006). "Autonomous Cultivation Before Domestication". *Science* 312. (5780): 1608–1610.
- WESTERMARCK, Edvard A. (1921). The history of human marriage, 5th ed. London: Macmillan.